

Jasmina Milovčić

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
jasmina@gkka.hr

Aleksandra Mikić-Grginčić

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac
amikic@gkka.hr

Karlovački časopis „Svjetlo“ –
suradnja Gradske knjižnice „Ivan
Goran Kovačić“ Karlovac i ogranka
Matice hrvatske u Karlovcu

The Karlovac journal “Svjetlo” –
Collaboration between the City Library
“Ivan Goran Kovačić” Karlovac
and the Karlovac branch of Matica
hrvatska

Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju
globalne informacijske infrastrukture 25(2024), 169-184
ISSN 1849-4080
© HKD 2024.

UDK / UDC: (051)

002:004

027.022

061.2

008

Stručni rad – Professional paper

Primljeno / Received on: 19. 6. 2023.

Prihvaćeno / Accepted on: 11. 3. 2024.

Sažetak

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac najstarija je ustanova u kulturi grada Karlovca, a njezinu povijest vezemo uz osnivanje Karlovačke čitaonice, Ilirskog čitanja društva. Matica hrvatska, stasala iz ilirskog preporoda, sukus svog postojanja i djelovanja zaokružuje brigom za kulturnu baštinu Republike Hrvatske. Časopis „Svjetlo“ u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Karlovcu, kao značajan segment Zavičajne zbirke karlovačke knjižnice, analizom korisničkog iskustva pokazao se ključnim izazovom za budućnost. Suradnjom javne ustanove i nacionalne institucije u kulturi Republike Hrvatske omogućena je dostupnost kulturne baštine u zajedničkom, elektroničkom formatu.

Časopis „Svjetlo“ objavljivan je u trima razdobljima, od 1884. pa sve do danas, a u skladu je s tim i razvijan projekt digitalizacije. Prva faza obuhvatila je razdoblje od 1884. do 1905. godine. Drugu fazu izlaženja digitalizirali smo 2016., što je obuhvatilo „Svjetlo“ koje je izlazilo u razdoblju od 1965. godine kao prilog „Karlovačkom tjedniku“. Preostala nam je treća, posljednja faza izlaženja, koja je započela 1990. godine, a traje sve do danas. Odbirom digitalnog sadržaja karlovačka knjižnica daje doprinos prezentaciji i zaštiti pisanoga kulturnog nasljeđa te prisutnosti kulturne baštine u regionalnim i europskim mrežama kulturnih sadržaja.

Ključne riječi: časopis „Svjetlo“, digitalizacija, knjižnica, Ogranak Matice hrvatske Karlovac, partnerska suradnja

Abstract

The City Library “Ivan Goran Kovačić” Karlovac is the oldest cultural institution in the city of Karlovac, and its history is tied to the founding of the Illyrian Reading Society (“Ilirskog čitanja društvo”). Matica hrvatska, which emerged from the Illyrian revival movement, focuses its activities on caring for the cultural heritage of Croatia. The journal “Svjetlo”, published by the Karlovac branch of Matica hrvatska, and a vital part of the Karlovac Library’s local collection, has proven to be a key challenge for the future based on the analysis of user experience. Through collaboration between the public institution and the Croatian national cultural institution, access to cultural heritage has been made available in a common electronic format.

“Svjetlo” has had three phases of publication from 1884 until today, and the digitization project was developed accordingly. The first phase covered the period from 1884 to 1905. We digitized the second phase of publication in 2016, which included “Svjetlo”, published from 1965 as a supplement to the “Karlovački tjednik”. The third and final phase of publication began in 1990 and continues to this day. By opting for digital content, the Karlovac Library contributes to showcasing and preserving written cultural heritage, and ensures the representation of cultural heritage in regional and European networks of cultural content.

Keywords: journal “Svjetlo”, digitization, library, Karlovac branch of Matica hrvatska, partnership

1. Uvod

Baštinske ustanove – knjižnice, arhivi, muzeji, kao ustanove javne memorije, pamćenja, imaju značajnu ulogu u očuvanju i promicanju kulturne baštine. Kulturno nasljeđe ili baština jedan je od bitnih elemenata kulturnog i društvenog identiteta naroda. Baštinu je potrebno identificirati, obraditi, organizirati, očuvati, vrednovati i prezentirati, a knjižnica, kao baštinska ustanova, u tome ima veliku ulogu jer je čimbenik kulturnoga, društvenoga i znanstvenoga razvoja. Baština i njezina komunikacija u središtu su pozornosti knjižnica, arhiva i muzeja. Te se tri društvene ustanove, kao baštinske ustanove, u institucionaliziranom obliku brinu za sveukupnu baštinu čovječanstva. One odabiru, prikupljaju, čuvaju, obrađuju i daju na korištenje ra-

znovrsno gradivo koje ima iznimno kulturno, umjetničko, znanstveno, ekonomsko, pa i političko značenje i vrijednost za određenu zajednicu.¹

Kulturna baština, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u svojoj raznolikosti i posebnosti, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta.² Baština je dakle, po definiciji, određena zbirka jedinica u bilo kojem obliku (objekti, zamisli, osjećaji, usmena predaja, materijalni objekti, pisani tekst itd.) koja je stvorena u prošlosti, bilo s namjerom da se očuva za budućnost, bilo da je stvorena za kratkoročnu upotrebu, a naknadno procijenjena kao nešto što je možebitno vrijedno budućim naraštajima.³ Sveobuhvatnost, širinu pojma kulturne baštine definira i Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za zajednicu: „Kulturna baština je skupina resursa naslijeđenih iz prošlosti koje ljudi identificiraju, neovisno o vlasništvu, kao odraz i izraz njihova stalnog razvoja vrijednosti, uvjerenja, znanja i tradicije. Uključuje sve aspekte okoliša i rezultat je interakcije između ljudi i mjesta kroz vrijeme.“⁴

Iako je sve donedavno bila evidentna visoka diferencijacija institucija i disciplina u području brige za baštinu, od sredine prošlog stoljeća, a posebice od njegova kraja, jasnije je nego ikad prije da područje zaštite i komunikacije sveukupne baštine nadilazi granice pojedinih baštinskih odnosno informacijskih institucija, profesija i pripadajućih znanstvenih disciplina te zahtijeva njihovu usku suradnju.⁵

1 Špoljarić Kizivat, M. (2020). Organizacija i očuvanje zbirke legata u knjižnicama: disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:530104>

2 Ministarstvo kulture i medija. Kulturna baština. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: [https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20\(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme\)](https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme))

3 Krtalić, M.; Hasenay, D.; Aparac-Jelušić, T. (2011). Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama: teorijske postavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 54, 1/2, 1-36. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/119132>

4 COE. (2005). Council of Europe Treaty Series, 199. Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, čl. 2. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680083746>

5 Faletar Tanacković, S.; Aparac-Jelušić, T. (2010). Ishodišta za proučavanje međudodnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // Libellarium, III, 2, 183-206. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/115522>

2. Povijest i suradnja Ogranka Matice hrvatske u Karlovcu i Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Povijesna povezanost Matice hrvatske i knjižnica formalno polazi od hrvatskoga narodnog preporoda. Genealogija Matice hrvatske povezana je s genealogijom hrvatskoga narodnog preporoda.

Hrvatski narodni preporod naziv je za nacionalni, kulturni i politički pokret u Hrvatskoj od 1835. do 1848. godine. Niknuo je iz gospodarskoga, političkoga i društvenoga razvoja Hrvatske, a vezan je za procese oblikovanja europskih nacija u 19. stoljeću. Proces nacionalne integracije potaknula je jezgra vodećega društvenog sloja, koji je nacionalno-političkim i kulturnim radom želio obuhvatiti sav hrvatski narod. Pripremna faza hrvatskoga narodnog preporoda započela je 1790., a sam preporodni pokret, proveden pod imenom ilirskog pokreta, započeo je 1835. Njegov je početak bio obilježen izlaženjem preporodnih glasila „Novina horvatskih“ i „Danice“. Do 1848. pokret je ostvario svoju osnovnu zadaću integriranja širih društvenih slojeva u hrvatsku naciju i dao poticaje za osnivanje institucija potrebnih društvu na prijelazu iz feudalnih odnosa u kapitalističke te iz staleškoga društva u građansko društvo.⁶

U prvoj polovini 19. stoljeća razvijena svijest o potrebi društvenoga i institucionalnoga udruživanja s ciljem afirmiranja nacionalne, osobito književne kulture, rezultirala je osnivanjem ilirskih čitaonica, za koje nisu trebala odobrenja ugarskih ni austrijskih upravnih instancija, već je bilo dovoljno samo obavijestiti lokalnu upravu. Prva čitaonica u Hrvatskoj osnovana je u siječnju 1838. u Varaždinu na inicijativu Metela Ožegovića, ali je radila svega nekoliko mjeseci. Prvog ožujka iste godine osnovana je u Karlovcu, a u kolovozu iste godine, na inicijativu grofa Janka Draškovića, u Zagrebu. Unutar središnje, zagrebačke čitaonice, nastavilo se raditi na osnivanju Matice. Suzana Coha navodi: „Svijest o potrebi zasnivanja Matice ilirske bila [je] eksplicirana u ‘Protokolu Čitaonice’ od 7. ožujka 1839., u kojem stoji ‘da se s ovim društvom’ tj. Čitaonicom, kojoj je ‘najglavnija svrha čitanje novina i knjiga još jedan novi sbor pod imenom ‘Matica Ilirska’ skopča’, i to na ‘spodobu ‘Matice časke’ u Pragu i ‘srbo-ilirske’ u Pešti“, a cilj toga društva bio bi da se „svakojake koristne knjige u ilirskom jeziku na obćinske društva troškove utiskati dadu.“ Molbu caru za potvrdu njezina utemeljenja

6 Hrvatski narodni preporod. // Hrvatska enciklopedija. [citirano: 2023-05-05] Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26455>

preuzeo je na sebe Gaj još 1839. godine, no car je potvrdio „učenoga društva“ potpisao tek 10. srpnja 1847. U međuvremenu, da bi se opravdao opseg djelovanja veći od onoga što je, čekajući carevu potvrdu, slijedeći strogo zakone, mogao biti, naglašavalo se da se ne osniva „književno društvo ‘Matica ilirska’, već samo glavnica ovoga imena, a poslove književne imade rukovoditi odbor Čitaonice.“⁷ S takvim obrazloženjem Matica je konstituirana više od pola desetljeća prije nego što je dobila službenu potvrdu cara, na redovitoj skupštini Čitaonice 10. veljače 1842. godine. Ova čitaonica potaknula je osnivanje više ustanova od širega nacionalnog značenja. Na popisu Matičinih utemeljitelja nalazi se 25 Karlovčana i „Društvo čitaonice karlovačke“. Članstvo Matice činili su njezini zakladnici (članovi). Komunikaciju Matičine uprave i članova (zakladnika) obavljali su povjerenici. Prvi Matičin povjerenik u Karlovcu bio je dr. Miroslav Dražić (1815. – 1879.).⁸ Poslije Prvoga svjetskog rata Matica hrvatska organizirana je pomoću ogranka/pododbora. Pododbor u Karlovcu osnovan je početkom 1939. godine.

Suradnja knjižnica s drugim organizacijama na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini ima dugu tradiciju. Partnerstva s drugim knjižnicama i institucijama otvaraju mogućnosti uključenim dionicima, a i zajednici u cjelini. „Pravila Matice hrvatske“ definiraju da je „cilj Matice hrvatske istraživanje, čuvanje, razvijanje i promicanje narodnog i kulturnog identiteta u područjima umjetničkoga, znanstvenog i duhovnog stvaralaštva, gospodarstva i javnoga života te skrb za demokratski društveni razvitak“.⁹ Na to Matičino poslanje, kao i misiju karlovačke knjižnice, nadovezuju se brojne mogućnosti partnerskih suradničkih projekata. Suradnja između navedenih ustanova dugoga je vijeka i obuhvaća izdavačku i programsku djelatnost. Značaj časopisa „Svjetlo“ za kulturu grada Karlovca i šire potaknuo je realizaciju projekta digitaliziranja ove publikacije. Ugovorom o suradnji sklopljenim 2021. između Ogranka Matice hrvatske u Karlovcu i Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac istaknut je cilj okupljanja i trajnog čuvanja od gubitka radova u časopisu, dostupnost i citiranost te je ubrzano dijeljenje informacija u znanstvenoj i akademskoj zajednici.

7 Coha, S. (2019). Uloga Matice hrvatske u hrvatskoj kulturi i književnosti 19. stoljeća. // Skrb za duh nacije: Prilozi za povijest nakladništva Matice hrvatske / uredili Damir Barbarić i Stjepan Damjanović. Zagreb: Matica hrvatska. Str. 109-110.

8 Više o Ogranku Matice hrvatske u Karlovcu u: Radovinović, R. (2006). Matica hrvatska u Karlovcu. Karlovac: Matica hrvatska.

9 Pravila Matice hrvatske. (2015). [citirano: 2024-02-27]. Dostupno na: <https://www.matica.hr/omatici/Pravila%20Matice%20hrvatske/>

Ugovor o suradnji definira da je Ogranak Matice hrvatske u Karlovcu izdavač časopisa za kulturu, umjetnost i društvena zbivanja „Svjetlo“, koji nastoji svojom teritorijalnom i ideološkom otvorenosti biti poticatelj u očuvanju zavičajnog i nacionalnog identiteta, ali i prostor univerzalnih kulturnih praksi. Ogranak se obvezuje bez naknade Gradskoj knjižnici ustupiti navedeni digitalni oblik pripreme svakog broja časopisa „Svjetlo“ za tisak, a Gradska knjižnica obvezuje se postaviti svaki primljeni broj digitaliziranog časopisa „Svjetlo“ na svoju digitalnu platformu. Svi tiskani prilozi izdani u časopisu vlasništvo su Matice hrvatske pa Gradska knjižnica ima pravo koristiti samo digitalizirani oblik tog časopisa i to isključivo za postavljanje na digitalni repozitorij Gradske knjižnice.

2.1. Zavičajna zbirka

„Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju zavičajnu građu“ pojam zavičajne zbirke definiraju u užem smislu kao sustavno prikupljenu, uređenu i obrađenu knjižničnu građu koja se svojim sadržajem odnosi na zavičaj, a u širem joj smislu pripada i građa koja je objavljena, tiskana ili nastala na teritoriju zavičaja.¹⁰ Svijest o važnosti očuvanja vlastite kulturne posebnosti reflektira se upravo kroz zavičajne zbirke kao čuvar zavičajne baštine. Knjižnice imaju zadatak prezentirati svoju građu te na taj način popularizirati zavičajni fond.¹¹

Zavičajna zbirka Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac korisnicima omogućava pristup bogatim i sveobuhvatnim izvorima informacija o Karlovcu i široj okolici. Sadržajno obuhvaća građu o Karlovcu i široj regiji (nekadašnji Kotar Karlovac), njezinim građanima, građu koju su napisali zavičajnici izdanu bilo gdje u svijetu i građu objavljenu na području Karlovačke županije. U skladu s definicijom, prilikom oblikovanja fonda važno je uključiti periodiku, zvučnu, vizualnu i digitalnu građu te pristup mrežnim izvorima podataka. Začetke današnjega Zavičajnog odjela nalazimo u vrijeme kad je Gradsku čitaonicu vodio Prosvjetni odbor u Karlovcu, 1911. godine. Već tada je istaknuta svjesnost o važnosti knjiga tiskanih u

10 Komisija za zavičajne zbirke Hrvatskog knjižničarskog društva. (2009). Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju zavičajnu građu. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>

11 Tošić Grlač, S. (2010). Uloga zavičajne zbirke u promociji lokalne zajednice. // Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu. 1, 1, 307-314. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/83704>

Karlovcu. Knjižničar Ljudevit Krajačić u svojoj je klasifikaciji „knjige tiskane u Karlovcu i uopće stara izdanja”¹² uvrstio u VI. grupu F, a smještene su u zasebne ormare. Fond Zavičajne zbirke danas najvećim dijelom čine monografije (oko 5000 svezaka), spomenuta Ilirska zbirka, notna, grafička, kartografska građa, audiovizualna i digitalizirana građa te 80 naslova periodike. Iz prve faze čitaoničkog pokreta u Karlovcu baštinimo „Upisnu knjigu posjetiteljah ilirske čitaonice karlovačke i Tri siela narodne čitaonice“. Ostavštine zavičajnika dio su zavičajne zbirke, a među njima spomenimo obitelj Mihalić, Mariju Vrbetić, Anu Postružnik i Milivoja Sedlačeka. Ručakopisna građa zbirke je posebne vrste koju knjižnica posjeduje, jedna mikrocjelina osobitog kulturno-povijesnog značaja (Stanko Dvoržak, Ivo Ott, Marija Vrbetić, Stjepan Mihalić...). Osobita pozornost posvećena je zaštiti i popunjavanju fonda te izdanju pretisaka vrijednih i rijetkih knjiga. U svrhu promocije Zavičajne zbirke Gradska knjižnica izdaje ponovljena izdanja stare, vrijedne građe te se organiziraju izložbe, predavanja, tribine i sl.

U skladu sa Standardom za digitalne knjižnice (NN 103/2021) Knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac dopunjuje Statut¹³ u veljači 2023., u kojem ističe da Knjižnica obavlja knjižničku djelatnost koja osobito obuhvaća digitalizaciju knjižnične građe i izgradnju digitalnih zbirki te njihovu objavu na portalu Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Još godine 2021. Knjižnica je donijela „Strateški plan razvoja knjižnice u razdoblju od 2021. do 2025. godine“, kojim je definirana njezina misija, vizija i razrađeni su ciljevi djelovanja. Gledajući unaprijed, Knjižnici je stalo do šire dobrobiti zajednice, a svoje usluge organizira na temelju promjenjivih potreba korisnika. Vođena vizijom percepcije knjižnice kao opće prepoznatog kulturnog, obrazovnog i informacijskog središta zajednice te mjesta promicanja tolerancije i multikulturalnosti, nastoji se osigurati visoka razina stručnosti, kvalitete i inovativnosti usluga, dostupnosti i otvorenosti za sve članove zajednice. Cilj je omogućiti pristup znanju i informacijama pomoću visokokvalitetnih i relevantnih zbirki u svim formatima te kvalitetnih i funkcionalnih knjižničkih prostora.¹⁴ U skladu sa zahtjevima digitalnog okruženja, Digitalna zbirka karlovačke knjižnice jedan je od načina čuvanja, ali i

12 Narodni glas. (14. rujna 1911.), 37, 3.

13 Statut Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. (2023). [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2023/03/STATUT-2023-Procisceni-tekst.pdf>

14 Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Strateski-plan-2021.-2025.-lektoriran-s-potpisom.pdf>

informiranja te promocije zavičajne zbirke. Digitalni proizvodi prezentacije i promocije Zavičajne zbirke jesu programi: *Zavičajni kalendar* i *S požutjelih stranica*.

3. Digitalizacija časopisa „Svjetlo“

Učestalost potražnje korisnika za pojedinim naslovima uvjetovao je, između ostalog, odabir građe za projekt digitalizacije na Zavičajnom odjelu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Dugogodišnje praćenje potreba korisnika vezanih za karlovačko „Svjetlo“ i učestala potražnja članka iz časopisa „Svjetlo“, nedostatnost pojedinih brojeva te znatna oštećenja starijih brojeva, nametnuli su logičan odabir digitalizacije časopisa (slika 1). Dodatno je ta ideja potaknuta riječima Brune Dobrića: „Pogotovo stare dnevne novine omogućuju rekonstrukciju ‘pamćenja’ povijesne svakodnevice određenog grada, odnosno regije, (to je jedna od zadaća knjižnica) za koju korisnici posljednjih godina pokazuju sve veće zanimanje.“¹⁵

15 Dobrić, B. (2008). Digitalizacija i predstavljanje starih istarskih novina na mreži. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 51,1/4, 57. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/127520>

Broj 1. U Karlovcu, 1. siječnja 1884. God. I.

Zašto pokrećemo „Svjetlo“?

Dvadeset godina skoro je na do-
maku, što je u Karlovcu usmlo zadnje
glasilo. Od tada do danas proljilo je
nad cilom Hrvatskom i nad našim gra-
dom mnogo oblaka, mnogo je neizp-
njenih nada zanirio, bezbroj želja naših
o boljku i napredku oduzeo. Je u ne-
povrat. Dvadeset je godina priklon broj
u životu naroda, kamo li ne pojedinoga
grada, osobito u naše vrijeme, gdje i
osobito cilu dvadesetost žive naglo, u
vještoj, neumoljivoj borbi i nemilom
traganju. Na dana obila, na onu blažen-
dobu, o kojoj pričaju naši stari svojoj
djeci čudno paku priče kao o nekim
izgubljenim raj, vidili smo ljudi i
i doznale želje. Karlovcu nije se iz
poteška moglo pravo snaci u tom novom
položaju. Uvriješeno u ovom ponoru, nije
se nikako htjelo peniziti do znanja ni
pluća. Naš je grad i tih dvadeset go-
dina probavio, kao junak, koji otkrva-
ljen i obasut ranami, nemalike, koj se
nemice u svijetu.

Te stvari neke i nemaju mu porodi
nirko. Ljubav, stvaranje, pače začudjenje
Hrvatske, koja na Karlovcu pogleda
onim budim okom brine majke, on je
ave do danas sadržav, neoklepan. Ni
avako rizenje ima svojih potreba, avaki
na svoje dužnosti. Današnji je svijet

drugačija smjera, drugih misli i težnja,
no što bijaše prije dvadesetak godina.

Boraviti danke u miru, znači danas
neživjeti, napaćivati. Mi smo ljubav
prama gradu Karlovcu naslijedili od
otaca, koji su mnogo živjivali, da ostave
potomkom častno ime i siguran položaj.
S te ljubavi, od želje, da i sinovi za-
vrieste djedovsku hval, dadamo se na-
koo dugotrajnog razmatljanja na omu-
tak i izdavanje „Svijeta“, kome ovo
prvi trak avauti je današnjom zorum.

Valeost i potreba, pače korist ga-
sila po cilu građanstvu i za pojedina,
mislamo, da bismoje nirkio razlogom za-
niehati, osobito listu, koji bi stajao pred
čitavje običnostu jednomo namjerom,
da pokrene što veći mar za dobrotu i
napredak grada Karlovcu, koji je odavna
slovio se srazu u Hrvatskoj sa vriednos-
ti i važnosti položaja, inteligencije i
rodoljublja građana. Građu, u kojem
smo se srećom rodili, u kojem smo pro-
bavili dobru nia lijepih i tuzurnih dana,
u kojem smo spojili sav svoj život, tom
građu svo „posvećujemo sve naše dušev-
ne i tjelesne sile. Da pokrećemo „Svijet-
lo“, nuka nas i skrivanja uzdiha, koja se
osjeća već odavna. Grad Karlovcu ne-
namje i nemamo, da i našilje biše skoro
jednli hrvatski grad, kojemu nauka
javno glasilo. Dužnost je svakoga, tko
hoće, da ga kiti uzorito ime otačbenika,

da radi za ona gruda, koja ga je rodila.
Mi želimo raditi, mi bi rado, da stećemo
pohvalu, da smo prvu našu dužnost na-
pram narodu hrvatskom i gradu Kar-
lovcu svjestno i namjerno izvršili. A u
naše kolo povraze sve prijatelje napred-
ka, nezamrdni od nikoja. Svaki nam
je dobro došao, koji zametnu sanjarlje
i snatrenje, snazra stvarje čovjaka u
stojom i nemolomno radu. Rad bi je
lavor i podloga „Svijeta“, Grad Karlovcu
duti ponajvećna materijalni i trgovinski
nazađak, u koji je pao — se svojom
krivicom. Marljivo i radni trgovci, o-
kretini i zausaui obrtnici nemaju danas
one i onolike prodje, kao što su imali,
recimo na malo, prije dvadeset godina.
Velike je nekadašnje trgovine nastale,
poznate i dobre tvrtke i kase, koje su
na stotine hiljada na godinu prometnule,
sve po malo se povlače iz obnoja; jer
im se neizplati ni povlače ni radna
glavnica, jer im nema djeokazora. On
nekolicina vidjenih i uglednih trgovatkih
kuda mora se boriti sve većom vaukoom
konkurencijom izvanjskih takmaca, kojim
je na ruku komunikacija i i laglje i
slaglje odprema i doprema potrebe
roba. Pa na kako bila dobra naša roba,
makar i bolja od njake, koja nam korist,
kad ju nemolomno moroviti! Stari naš
vapa, da se Kupa od Sijka do Karlovcu
regulira, da se sagradi željeznica, koja

LISTAK.

Nesam, je su li otvori ovih novina
potezili elektriku izlozbu, te nam odule
dijelji kakova makina za razsvjetla otačes-
trine tamo, li možda sanjare, da si
najveći u podzemnom gradsku razsvjetla,
da si list elektrike imenom „Svijetlo“. Nesam
nadaće, je li to ime potiče i makase, da se
povezati po glijekom mrazjaku ili da se
odlake arista, kako je kod nas sve u kras-
nom svijetu. Jeste vile vam toga netašni,
pa se čuđim, kako me je napala ta vrago-
metna zabava, da pijem u tami mog mog
prvi podlistak. Ja nebi nikako bio na taj
nastav, za to ime. Oumu svijeta, kad smo
dovele mogli kod njega živjeti? Po danu se
i ovaio vid, naravski koj nije slup; po nadi
imati njemecima u kolideru li nalogi arbi,
da te ova potrebna fakulno, četo, dot se
srećno kod vratu — o zori. Da su mene
pivili pokrećati „Svijetlo“, predlozilo bi im
nime „Meča“. Ovd bi priklonio mnogi
nerije, a bio bi čit i ogledao. Ako im
arbi i taj nime i valjmo bio, o neka
beru imanje „Voda li ogledala“. Vodom se
mog toga pere; u ogledalo se mnogi boji
povezati, jer ga je arbi pred vlastitom bezna-
čajkom. Ako nisu ti nalogi prema okolnostim,
ajde, pa čemo ga vratu „Oidma“. Kod li

ima i ovaio dosta, neka bude jedna vile.
Zašto bi „Svijetlo“? De vam kaem isteno,
mene sredi taj nalog. Sve, samo ne „Svijetlo“.
Badije i „Jebau“, „Sijmli“, „papija“, „vrag
i sjepna haba“, sve se to mudrija imena,
japili i zgodniji pojmovi, no što je „Svijetlo“.
Tim je već imenom razvijeno neki program,
a danas je saspobje raditi bez programa. Pa
oada bog zna, nećete li naskoro reći: Laka
sod. Dodaš kod, kako četo mod spavati u
preznu „Svijeta“? Kao buji dah ili de
„Svijetlo“ po gradu. Sve će se i vjeliste
ispaliti, popačati će se ljudi, da bi prije
dada biše, nastat će bita, vistar će za-
dušit, da ugasi te vore svjetiljku, koja se
ero penja na vidliku hrvatskog novinstva.
Tad će se naći pakostnika, koji se tom času
i danas rodju, te će vam zgazevati ova
omurizati i vjeliste vjelsto da bita svitli
Nastat će opet tima, „Svijetlo“ će zakapati. A
ja, koj sam ero sakan u sve steci hvala i
lojstva, seio imat leno da stvoriti smu-
i sine dajetke početničkog si para: Zato bi,
da vam ostane sja i sja na „Svijetlo“. Za
kako se radim, da se četo sja i sja i
ljetno sezoni, ljepota proljeća i jesenje bu-
nost, pliesne i krahodnja, ljubavne sjeđe i
neopode, i ljude po mod, kako četo
pjerat hlava mudrim glavam; kudit natri-
kajke i natrikajke. Tog vam ostane moje
pera. Devet sam se godina vjelsto, čto ide
deseta, da moge postati novinarom. Sada

me natekla sreća. Nemajte, da ovo bude
prva i zadnja moka. U prepovrat nastat će
divna si svjetla. Vegetarijans sam i me-
sojeda, vodo- vino- i pivopija. Bjeđen po
sodi, vpravac po danu, kako mi se svi-
diti. Pijem crnilom i olovkom na papiru ili na
koži, čitaj najviše „Sijmli“ i romane, ka-
tor je „Nas“. Gonorin, kad listim, listim,
kad drugi govore. U kratko stvore sam,
da me prigrite kao najvriednijeg suradnika.
Ljubim crke i pjevala, doba sam perija,
nio i njeđan kao jaje, ma sliak kao meš,
prava linimada od čovjaka. Tješak sam u
se. Kad sam joo saditi prvi puma, spjeraso
sam tri rila dopu odu. Moka prava je aka-
demika, kako to i sami vidite.

Na plovu, kad budem zabijetli ču
sve volao, s hiljadila jeric ču vam bre-
stovore sve pale onlje andjate, hiljadila de-
sjetke malih lavova, uzidajnje im i kolerico-
rijetke, sve ču to nadi mjesta ispod crnog
rečta, i kad kojim neka se govore „Svijetlo-
nede“. U današnje vrijeme i onako je rjeđak,
da se čto diti. Stvatio se mrgodi, vstavio
povreće kao Polja, kao da nema razaz-
nosti i vavaja na tom svijetu vile. A tati
listajnja, za vavse vavse želim, da im
onolike bane, koliko ga i ovih rečah
nema.

Slika 1. Prvi broj časopisa „Svjetlo“, 1. siječnja 1884.

Časopis „Svjetlo“ ima veliku važnost za grad Karlovac i u povijesnom i kulturnom kontekstu. Izlazio je s prekidima, s vremenom se mijenjao i prilagođavao publici te zbivanjima u gradu. Za „Svjetlo“ se može reći da ima tri razdoblja izlaza. Prvo razdoblje izlaza bilo je od 1884. do 1905. godine, a drugo od 1965. do 1970., kada „Svjetlo“ izlazi kao prilog „Karlovačkom tjedniku“ i uređuje ga pododbor Matice hrvatske Karlovac. U takozvanu treću fazu „Svjetla“ možemo uvrstiti i „Svjetlo“ iz 1971. godine, kada

je objavljeno pet brojeva u izdanju Ogranka Matice hrvatske u Karlovcu, nakon kojih je uslijedila cenzura tadašnje vlasti. Treće razdoblje izlaženja nastavlja se 1990. godine, a traje i danas. Mijenjajući svoj sadržaj, „Svjetlo“ i dalje nastavlja djelovati kao lokalni časopis koji pokriva sadržaje iz lokalne kulture, znanosti i umjetnosti.¹⁶

Prvo razdoblje izlaženja „Svjetla“ digitalizirano je u sklopu projekta *Stare hrvatske novine*,¹⁷ koji je Gradska knjižnica provela u suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu (NSK). Prva faza digitalizacije započela je 2008., a obuhvatila je razdoblje časopisa „Svjetlo“ od 1884. do 1905. U nastavku prve faze projekta, od 2010. godine na portalu *Stare hrvatske novine* objavljuju se novine digitalizirane u redovnom programu digitalizacije novina NSK s mikrofilma, digitalizirane novine ustanova-suradnika, među kojima je i karlovačko „Svjetlo“ (1884. – 1905.) iz fonda Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Digitalizacijom nedostatnih brojeva Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac ujedno je i upotpunila dio fonda koji je nedostajao iz tog razdoblja. U prvoj fazi digitalizirano je 4577 stranica.

Druga faza izlaženja „Svjetla“ digitalizirana je 2016., što je obuhvatilo brojeve koji su izlazili u razdoblju od 1965. do 1970. kao prilog „Karlovačkom tjedniku“. ¹⁸ Svaki prilog sastoji se od osam stranica. U 1965. objavljena su tri priloga časopisa, 1966. i 1967. objavljeno ih je sedam, 1968. jedanaest, 1969. deset, te posljednje, 1970., sedam. Svi uvezi s priložima „Svjetla“ pregledani su, prebrojene su sve stranice i uvezi su predani na digitalizaciju. U drugoj fazi digitalizirano je ukupno šezdeset i šest stranica „Svjetla“.

Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac još nije završila treću fazu digitalizacije, koja obuhvaća izdanja „Svjetla“ nakon 1971. godine. Zaključno s 2019. digitalizirano je 5018 stranica. U planu je digitalizacija svih brojeva „Svjetla“.

Građa se skenira prema „Smjernicama za digitalizaciju kulturne baštine“ Ministarstva kulture i medija RH.¹⁹ Originalni snimci pohranjeni su u formatu TIFF (Tagged Image File Format) i JPEG (Joint Photographic Experts

16 Čanić, D. (2018). Karlovački časopis „Svjetlo“. // Kaj: časopis za književnost, umjetnost, kulturu, 51, 1-2, 83-84. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/file/301642>

17 Stare hrvatske novine: Portal digitaliziranih novina [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/AboutProject.aspx>

18 Karlovački tjednik je tjednik s najdužom tradicijom izlaženja u gradu Karlovcu.

19 Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, eKultura. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034>

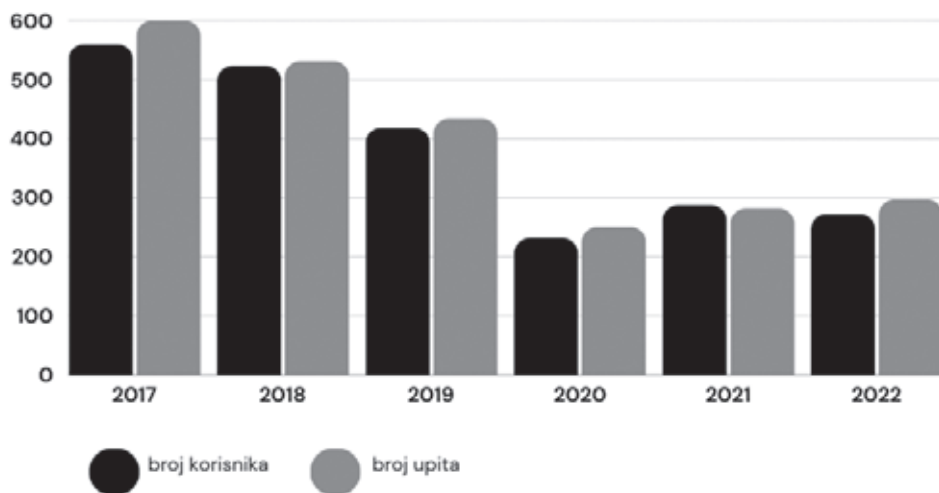
Group) razlučivosti 600 dpi (eng. *dots per inch*). Za podizanje preslika u sustav INDIGO, TIFF-ovi su pretvoreni u PDF format. Nakon toga uslijedila je obrada metapodataka te objava na digitalnom portalu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Isti postupak korišten je u svim fazama digitalizacije karlovačkog časopisa „Svjetlo“. Digitalizacija „Svjetla“ provedena je u suradnji s tvrtkom ArhivPRO d.o.o. iz Koprivnice, s kojom Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac uspješno surađuje od početka digitalizacije, započete 2008. uz financijsku podršku Grada Karlovca i Ministarstva kulture i medija RH. Prelaskom na novu platformu (slika 2) u srpnju 2017. omogućeno je dodavanje novih sadržaja, što prethodna platforma nije omogućivala.

Slika 2. Novi portal Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

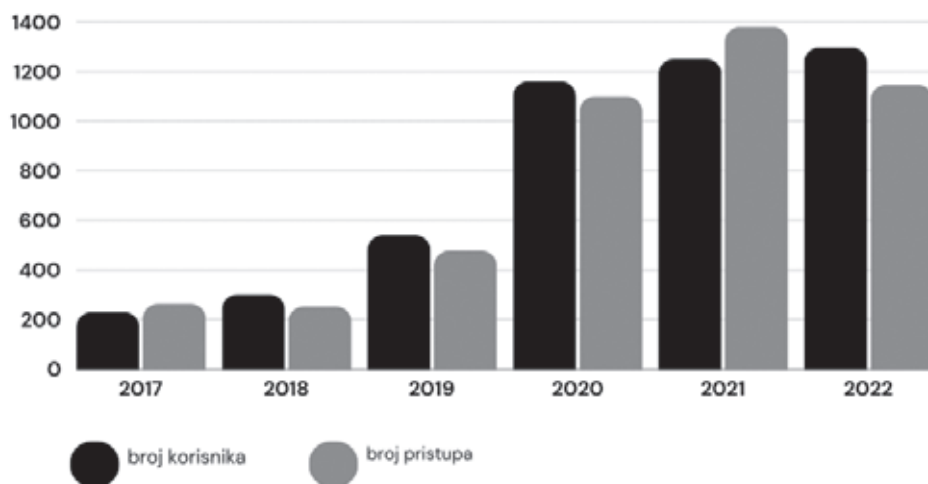
3.1. Analiza korisničkog iskustva

U razdoblju od 2017., kad je uveden novi digitalni portal, do 2022. analizom statističkih podataka korištenih za izvješće Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac utvrđeno je da se prema godišnjem prosjeku broja korisnika Zavičajnog odjela (korištenje istraživanja građe na odjelu) čak 50 % navedenog uzorka koristi časopisom „Svjetlo“. Statistika korištenja građe i informacijskih upita bilježi se ručno uz dodatak bibliografije kao odgovor na upit (tablica 1).

Tablica 1. Prikaz broja korisnika i upita na Zavičajnom odjelu Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac

Analitika digitalnog portala u navedenom razdoblju potvrđuje porast broja korisnika časopisa „Svjetlo“ u digitalnoj inačici (tablica 2).

Tablica 2. Prikaz broja korisnika časopisa „Svjetlo“ na portalu Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac (uzorak do lipnja 2022.)

Prema analizi korištenja tiskane verzije i digitalne inačice zaključujemo da je povećan broj digitalnih pristupa, dok je istovremeno smanjen broj zahtjeva za tiskanim izdanjem. Ukupan broj korištenja časopisa ima tendenciju porasta, izuzevši pad zahtjeva za tiskanim izdanjem u razdoblju pandemije bolesti COVID-19. Analize dobivenih rezultata pokazatelj su ispravnosti donesene odluke o potrebi i važnosti digitalizacije ove lokalne tiskovine.

4. Zaključak

Zavičajna zbirka Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac, po mjestu prikupljanja, zavičajnim temama i osobama, regionalnog je karaktera. Zbirka po svojoj vokaciji objedinjuje građu „karlovačkog zavičaja“: građu o postanku grada, njegovim geografskim i prirodnim vrijednostima; građu o društvenom, kulturnom i političkom razvoju; djela izdana u Karlovcu, djela karlovačkih pisaca i djela regionalnog karaktera. Ogranak Matice hrvatske u Karlovcu izdavač je časopisa za kulturu, umjetnost i društvena zbivanja „Svjetlo“, koji nastoji svojom teritorijalnom i ideološkom otvorenosti biti poticatelj u očuvanju zavičajnog i nacionalnog identiteta, ali i prostor univerzalnih kulturnih praksi. Suradnja ovih dviju institucija proizašla je iz njihova poslanja, a realizirana je ugovorom o suradnji u projektu digitalizacije časopisa „Svjetlo“. Odabir građe iz Zavičajne zbirke za projekt digitalizacije te njezino davanje na korištenje korisnicima među strateškim su prioritetima Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. Dostupnost građe nadovezuje se na namjeru očuvanja originala, a sadržajna zaokruženost časopisa „Svjetlo“ dodana je vrijednost, kao i pretraživost, koja je ključna u korištenju ovoga baštinskog resursa.

Stvaranje bogatih, široko dostupnih sadržaja u digitalnom obliku jedna je od osnovnih pretpostavki za zaštitu i vrednovanje kulturne baštine, za umrežavanje i prisutnost hrvatske kulturne baštine u europskim i regionalnim mrežama kulturnih sadržaja, za očuvanje kulturne raznolikosti i za uporabu kulturnih sadržaja u obrazovanju, turizmu i drugim uslužnim djelatnostima. Programske aktivnosti pridonose vidljivosti i iskoristivosti digitalnoga gradiva kao značajnog dijela lokalne, nacionalne i europske kulturne baštine, razvoju novih kreativnih, obrazovnih i drugih sadržaja i usluga, jačanju stručnih kompetencija, suradnji među ustanovama i programima te podizanju razine istraživanja, zaštite i očuvanja gradiva. Rezultati suradnje u projektu digitalizacije vidljivi su iz analize pristupa digitalnoj inačici časopisa,

kao i prilikom komunikacije s korisnicima o zadovoljstvu ponuđenom digitalnom uslugom.

Literatura

- COE. (2005). Council of Europe Treaty Series, 199. Convention on the Value of Cultural Heritage for Society. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680083746>
- Coha, S. (2019). Uloga Matice hrvatske u hrvatskoj kulturi i književnosti 19. stoljeća. // Skrb za duh nacije: Prilozi za povijest nakladništva Matice hrvatske / uredili Damir Barbarić i Stjepan Damjanović. Zagreb: Matica hrvatska. Str. 109-110.
- Čanić, D. (2018). Karlovački časopis „Svjetlo“. // Kaj: časopis za književnost, umjetnost, kulturu, 51, 1-2, 83-97. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/file/301642>
- Digitalne zbirke Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://digitalna.gkka.hr/>
- Dobrić, B. (2008). Digitalizacija i predstavljanje starih istarskih novina na mreži. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 51, 1/4, 53-63. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/127520>
- Faletar Tanacković, S.; Aparac-jelušić, T. (2010). Ishodišta za proučavanje međuodnosa baštinskih ustanova u 20. stoljeću: počeci teorijskih promišljanja. // Libellarium, III, 2, 183-206. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/115522>
- Hrvatska enciklopedija. Hrvatski narodni preporod. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=26455>
- Krtalić, M.; Hasenay, D.; Aparac-Jelušić, T. (2011). Upravljanje zaštitom pisane baštine u knjižnicama: teorijske postavke. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 54, 1/2, 1-36. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/119132>
- Komisija za zavičajne zbirke Hrvatskog knjižničarskog društva. (2009). Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju zavičajnu građu. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <http://www.hkdrustvo.hr/clanovi/Preporuke.pdf>
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, eKultura. Smjernice za digitalizaciju kulturne baštine. [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijavo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/smjernice-za-digitalizaciju-kulturne-bastine/15034>
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. Kulturna baština. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/?id=349&pregled=1&datum=Wed%20>

Jan%2023%202019%2017:02:19%20GMT+0100%20(srednjoeuropsko%20standardno%20vrijeme)

Narodni glas. (14. rujna 1911.), 37.

Pravila Matice hrvatske. (2015). [citirano: 2024-02-27]. Dostupno na: <https://www.matica.hr/omatici/Pravila%20Matice%20hrvatske/>

Prijedlog odluke o pokretanju postupka izrade Nacionalnog plana razvoja kulture i medija za razdoblje od 2022. do 2027. godine [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/izrada-prijedloga-nacionalnog-plana-razvoja-kulture-i-medija-za-razdoblje-od-2022-do-2027-godine/21879>

Radovinović, R. (2006). Matica hrvatska u Karlovcu. Karlovac: Matica hrvatska.

Stare hrvatske novine: Portal digitaliziranih novina [citirano: 2023-05-08]. Dostupno na: <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/AboutProject.aspx>

Statut Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac. (2023). [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2023/03/STATUT-2023-Pro-cisceni-tekst.pdf>

Strateški plan Gradske knjižnice „Ivan Goran Kovačić“ Karlovac za razdoblje 2021.-2025. [citirano: 2023-05-05]. Dostupno na: <https://gkka.hr/wp-content/uploads/2021/09/Strateski-plan-2021.-2025.-lektoriran-s-potpisom.pdf>

Špoljarić Kizivat, M. (2020). Organizacija i očuvanje zbirke legata u knjižnicama: disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru. [citirano: 2024-02-26]. Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:162:530104>

Tošić Grlač, S. (2010). Uloga zavičajne zbirke u promociji lokalne zajednice. // Hrvatski znanstveno stručni skup o menadžmentu u turizmu i sportu. 1, 1, 307-314. [citirano 2024-02-26]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/clanak/83704>